

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Рівненського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

02 грудня 2019 року № 189/1

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ДЛЯ ОСІБ ІЗ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

(підвищення кваліфікації)

Галузь знань: 01 Освіта/педагогіка

Спеціальність: 011 Науки про освіту

Спеціалізація: Керівники гуртків (творчих об'єднань)
туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів

Напрямок: розвиток професійних компетентностей; психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі; інклюзивна компетентність

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Освітню програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 01 від 19 вересня 2019 р.).

Освітню програму затверджено Вченою радою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 06 від 17 листопада 2019 р.) та введено в дію наказом ректора № 189/1 від 02 грудня 2019 р.

ПЕРЕДМОВА

Освітню програму розроблено проектною групою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти згідно з вимогами Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту» (зі змінами), «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту»; Постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами); Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р; наказу МОН України від 15.01.2018 № 36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти», програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей», рекомендованої Інститутом проблем виховання НАПН України (протокол № 06 від 02.07.2018), а також рекомендаційного листа МОН України від 10.07.2019 №1/9-436, Указів Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» (№ 927/2010), Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (№ 42/2016), Про вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах (від 20.08.2008 № 993); Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої Постановою КМУ від 06.08.2014 № 385; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015; Концепції позашкільної освіти, розробленої за грантом Президента України згідно з розпорядженням Президента України від 29.05.2017 №114/2017-рп на наукове дослідження «Розроблення сучасної концепції позашкільної освіти в умовах децентралізації».

Програма укладена на базі другого рівня вищої освіти (спеціаліст/магістр) та відповідає 8 рівню Національної рамки кваліфікацій.

Розроблено проектною групою у складі:

1. Тищенко Л.Р., доцент кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти;
2. Михасюк Т.В., к.пед.н., старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти;
3. Олійник І.М., к.пед.н., доцент кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Загальні положення

Освітня програма для підвищення кваліфікації керівників гуртків (творчих об'єднань) туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів розроблена на основі сучасної державної освітньої політики, стратегії реформування освіти, а також із врахуванням Концепції позашкільної освіти, розробленої за грантом Президента України на наукове дослідження «Розроблення сучасної концепції позашкільної освіти в умовах децентралізації», де визначено стратегічні вектори розвитку позашкільної освіти України.

Актуальність полягає у необхідності підготовки педагога до реалізації освітньої політики у сфері позашкільної освіти як одного з пріоритетних завдань держави шляхом опанування новітніми практиками, технологіями, методиками, формами, методами професійної діяльності на засадах інноваційних освітніх підходів з урахуванням потреб педагогів, держави та глобалізованого світу.

У сучасному світі позашкільна освіта набуває нового значення, що обумовлено підвищенням значення позашкільної освіти для розвитку людини, держави і суспільства; посиленням ролі позашкільної освіти як складової системи освіти, навчання впродовж життя; закріпленням правового статусу позашкільної освіти.

Основними трендами позашкільної освіти XXI століття стають: формування людського капіталу, особистісна і професійна реалізація кожної особистості, навчання впродовж життя.

Модернізація змісту, форми та методів позашкільної освіти на основі світових та національних надбань, усталених традицій та сучасних підходів, розвиток системи позашкільної освіти України відповідно до сучасних умов, світових тенденцій і викликів вимагає забезпечення зростання професійної компетентності педагогічних працівників.

Нова місія педагога Нової української школи розглядається в контексті європейського професіоналізму із збереженням кращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей.

Переосмислення соціальної і професійної місії педагога актуалізує необхідність підготовки фахівців закладів позашкільної освіти, адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і шаблонів, засвоювати нові професійні ролі і функції, забезпечувати випереджувальність розвитку країни, реалізовувати освітні проекти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг тощо.

1.2. Цільова аудиторія

Керівники гуртків (творчих об'єднань) туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів.

1.3. Мета програми

Метою освітньої програми є розвиток та/або удосконалення (модернізація) професійних компетентностей керівників гуртків (творчих об'єднань) туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів щодо реалізації освітньої політики у сфері позашкільної освіти як одного з пріоритетних завдань держави, запитів громадянського суспільства, установ і закладів освіти, освітніх потреб споживачів освітніх послуг.

Освітня програма забезпечить такі результати навчання:

знання та розуміння сучасних тенденцій розвитку освіти;

здатність до планування, організації та здійснення освітньої, організаційно-масової роботи гуртка (секції, творчого об'єднання); вибору ефективних технологій, методик і форм, методів та засобів роботи; виявлення здібностей здобувачів освіти та сприяння їх розвитку; надання практичної допомоги здобувачам освіти в набутті ключових і предметних компетентностей; здійснення допрофесійної підготовки здобувачів освіти;

здатність до застосування інструментарію офісних та інших прикладних програм для створення дидактичних і методичних матеріалів;

уміння надавати підтримку дітям з особливими освітніми потребами;

здатність до проектування власного професійного розвитку з метою надання якісних освітніх послуг, ефективного виконання посадово-функціональних обов'язків.

1.4. Профілі базових компетентностей керівників гуртків (творчих об'єднань) туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів

Головна ідея підвищення кваліфікації – забезпечити індивідуально-особистісне та професійно-діяльнісне самовдосконалення педагогів завдяки активізації їхньої базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду.

Базові компетентності педагогічних працівників містять основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, яких вони мають набути для успішного виконання стратегічної мети й завдань реалізації освітньої політики у сфері позашкільної освіти:

професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального та інклюзивного середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей шкільного віку, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів сучасної школи;

соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички

ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів;

загальнокультурна компетентність – здатність розуміти сучасну культуру, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування у процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню вихованців, учнів ЗПО та їхній індивідуалізації;

інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства;

предметна (фахова) компетентність – знання фаху, фахових методик, технологій навчання.

Знання і розуміння	сучасних тенденцій розвитку освіти взагалі, позашкільної зокрема; соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері позашкільної освіти; особливостей процесів викладання і навчання гуртківців; комплексної систематизації та поглиблення соціально-гуманітарних, професійно-фахових знань про сутність, специфіку, орієнтири реалізації основних напрямів модернізації освітнього процесу; шляхів модернізації професійного потенціалу як системного показника готовності до інноваційної діяльності, трансформації найновіших досягнень науки та передового педагогічного досвіду в практику роботи керівника гуртка; поглиблення знань про сучасний стан виховання учнів; концепції інклюзивної освіти.
Розвинені вміння	організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах; конструювати та реалізувати сучасні програми

	<p>навчання із використанням різноманітних методів, форм і технологій; стимулювати постійне зростання професійної майстерності та задоволення освітніх потреб упродовж усього життя; формуванню готовності керівників гуртків до реалізації завдань національної системи освіти XXI століття, інтеграції у світовий освітній простір; формуванню здатності до самостійного і критичного мислення, системного педагогічного аналізу; здійснювати інтегровану практико-теоретичну професійну діяльність, що сприятиме формуванню інноваційного освітнього простору за логікою варіативного розвитку мотиваційно-сміслової освіти; проектувати власну програму професійно-особистісного зростання.</p>
<p>Диспозиції (цінності, ставлення)</p>	<p>дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх його учасників; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики.</p>

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

2.1. Зміст та обсяг освітньої програми

Зміст освітньої програми враховує особливості професійної діяльності керівників гуртків (творчих об'єднань) туристсько-краєзнавчого й екологічно-натуралістичного напрямів в умовах реформування освіти, а також перспективи впровадження Нової української школи і визначається: вимогами суспільства знань щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямами державної політики у галузі освіти; Національною рамкою кваліфікації, освітніми стандартами, вимогами до компетентностей педагогічних працівників; запитами замовників освітніх послуг.

2.2. Форма та структура освітньої програми

Освітня програма передбачає очно-дистанційну форму навчання.

Очно-дистанційна форма навчання організовується шляхом проведення аудиторних та самостійних видів робіт:

інтерактивних лекцій;

тематичних дискусій;

практичних занять (семінарів, практикумів, тренінгів, майстер-класів тощо);

самостійної роботи слухачів;

контрольних заходів (організаційно-настановне заняття, конференція з обміну досвідом, вхідне та вихідне комплексне діагностування).

Обсяг освітньої програми складає 120 годин (4 кредити ЄКТС).

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

підвищення кваліфікації керівників гуртків (студій) художньо-естетичного профілю за очно-дистанційною формою навчання (120 годин)

Назви модулів і тем	Форма навчання			Усього
	Лекція, дискусія	Практичне заняття	Контроль	
Модуль 1. Соціально-гуманітарний				
Тема 1. Атестація педагогічних працівників як важливий чинник підвищення професійної компетентності педагогів	2			2
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення організації освітнього процесу у закладі позашкільної освіти	2	2		4

Тема 3. Професійна підготовка педагога до роботи в умовах перманентних змін	2			2
Тема 4. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі позашкільної освіти	2			2
Усього годин за модулем	8	2		10
Модуль 2. Професійний				
2.1. Педагогічна інноватика				
Тема 1. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку	2			2
Тема 2. Інновації в освіті		2		2
Тема 3. Інтерактивні технології навчання		2		2
Тема 4. Інноваційні методи навчання та виховання учнів	4			4
Усього годин	6	4		10
2.2. Педагогічна психологія та інклюзивна освіта				
Тема 1. Психолого-педагогічні особливості підліткового віку	2			2
Тема 2. Попередження професійного вигорання як умова забезпечення ефективної педагогічної діяльності	2			2
Тема 3. Психологічні основи управління конфліктами в освітньому середовищі	2			2
Тема 4. Формування сприятливого психологічного клімату в освітньому просторі		2		2
Тема 5. Інноваційні підходи щодо профілактики негативних проявів у поведінці дітей та підлітків. Булінг та мобінг	2			2
Тема 6. Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами	2			2
Усього годин	10	2		12
2.3. Розвиток наукової дисципліни				
Тема 1. Сучасний стан розвитку освіти	2			2
Тема 2. Психолого-педагогічний супровід пошуково-дослідницької діяльності педагогічних працівників	2			2

Тема 3. Розвиток творчого потенціалу та особистісних можливостей здобувачів освіти	2			2
Тема 4. Сучасний зміст і аспекти виховання	2			2
Тема 5. Основи науково-педагогічних досліджень	2			2
Усього годин	10			10
2.4. Інформаційні та комунікаційні технології				
Тема 1. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагога в умовах реформування освіти	2			2
Тема 2. Використання інструментів текстового процесора для створення дидактичних матеріалів		2		2
Тема 3. Створення дидактичних матеріалів засобами електронних таблиць		2		2
Тема 4. Мультимедійна підтримка освітнього процесу інструментами редактора презентацій		2		2
Тема 5. Використання інтернет-ресурсів в освітньому процесі		2		2
Тема 6. Методика використання цифрових освітніх ресурсів	2			2
Тема 7. Організація самоосвітньої діяльності в інформаційно-освітньому середовищі дистанційного навчання		2		2
Усього годин	4	10		14
Усього годин за модулем	30	16		46
Модуль 3. Фаховий				
3.1. Методика				
Тема 1. Стратегія розвитку позашкільної освіти в умовах децентралізації	2			2
Тема 2. Навчально-методичне забезпечення діяльності закладу позашкільної освіти	2			2
Тема 3. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти	2			2
Тема 4. Методика проведення навчального заняття в закладі позашкільної освіти	2			2
Тема 5. Особистісно орієнтоване навчання. Методичні та технологічні особливості	2			2

Тема 6. Актуальні проблеми виховання й організації освітнього процесу в закладі освіти: новітні підходи	2			2
Тема 7. Морально-етичне виховання у закладі позашкільної освіти: інтерактивний підхід	2			2
Тема 8. Безпека дитини в сучасному світі	2			2
Тема 9. Патріотичне виховання дітей та молоді: сучасні виклики	2			2
Тема 10. Правова, громадянська відповідальність та формування просоціальної поведінки особистості	2			2
Тема 11. Розвиток творчих здібностей школярів на заняттях у закладах позашкільної освіти		2		2
Тема 12. Організація дослідницької діяльності у закладах позашкільної освіти		2		2
Тема 13. Етнопедагогічні аспекти виховання дітей у системі роботи ЗПО	2			2
Тема 14. Форми і методи роботи гуртків туристсько-краєзнавчого й еколого-натуралістичного напрямів		2		2
Тема 15. Туристсько-краєзнавча діяльність у контексті пізнання рідного краю		2		2
Тема 16. Туристсько-краєзнавчі маршрути Рівненщини	2			2
Тема 17. Туристсько-краєзнавчий напрям діяльності молодіжних організацій в Україні	2			2
Тема 18. Особливості діяльності гуртків еколого-натуралістичного напрямку закладів позашкільної освіти		2		2
Тема 19. Сучасні підходи до питання агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, квітів		2		2
Тема 20. Ландшафтний дизайн у практиці роботи гуртка еколого-натуралістичного напрямку		2		2
Тема 21. Екологічне виховання дітей та молоді у системі роботи ЗПО		2		2
Тема 22. Критичний підхід до формування екологічної свідомості вихованців ЗПО		2		2
Усього годин	26	18		44
3.2. Спецкурси				
Психолого-педагогічні аспекти профілактики насильства в молодіжному середовищі	4	4		8

Педагогічні основи розвитку критичного та креативного мислення школярів	2	4		6
Усього годин	6	8		14
Усього годин за модулем	32	26		58
Модуль 4. Діагностико-аналітичний				
Організаційно-настановне заняття			1	1
Вхідне комплексне діагностування			1	1
Вихідне комплексне діагностування			1	1
Конференція з обміну досвідом			3	3
Усього годин за модулем			6	6
Усього	72	42	6	120

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Соціально-гуманітарний

Тема 1. Атестація педагогічних працівників як важливий чинник підвищення професійної компетентності педагогів

Атестація педагогічних працівників як система заходів, спрямованих на всебічне комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників. Принципи атестації. Атестаційні комісії, їх повноваження. Організація та строки проведення атестації. Порядок атестації керівних кадрів. Умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій. Педагогічні звання, умови їх присвоєння. Рішення атестаційної комісії як підстава для звільнення педагогічного працівника з роботи у порядку, встановленому законодавством. Порядок оскарження рішення атестаційної комісії.

Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення організації освітнього процесу у закладі позашкільної освіти

Статус педагогічних працівників закладів позашкільної освіти. Права, обов'язки та соціальні гарантії для педагогічних працівників закладу освіти. Посади педагогічних працівників системи позашкільної освіти відповідно до Типових штатних нормативів позашкільних навчальних закладів. Обрахування ставок посад педагогічних працівників та кількості штатних одиниць посад керівників гуртків, секцій, студій, інших форм гурткової роботи у ЗПО. Навантаження педагогічних працівників закладів позашкільної освіти. Розподіл та перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року.

Нормативно-правове забезпечення ділового документування діяльності закладу позашкільної освіти. Складові діловодства. Завдання діловодства. Номенклатура справ. Примірний перелік обов'язкової ділової документації позашкільного закладу освіти.

Тема 3. Професійна підготовка педагога до роботи в умовах перманентних змін

Розвиток людських ресурсів як основа реформи освіти. Особливості професійного розвитку педагогічних працівників. Організаційні і фінансові аспекти підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Підготовка керівника до ефективного управління закладом в умовах автономії: стратегічне планування, управління персоналом, управління організаційними змінами тощо. Індивідуальна траєкторія професійного розвитку. Критерії SMART для визначення цілей професійного розвитку.

Тема 4. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі позашкільної освіти

Порядок взаємодії осіб, які беруть участь в управлінні. Використання законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці. Управління внутрішніми нормативними актами. Використання законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці. Нормативні акти про охорону праці, що підлягають затвердженню трудовим колективом (Положення про комісію з питань охорони праці підприємства, Положення про уповноважених трудових колективів з питань охорони праці тощо), опрацьовуються власником разом з відповідними громадськими організаціями. Управління внутрішніми нормативними актами.

Планування роботи з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності. Орієнтовний зміст розділу «Охорона праці» річного плану роботи закладу. Порядок проведення та реєстрації інструктажів з охорони праці з учнями.

Модуль 2

Професійний

2.1. Педагогічна інноватика

Тема 1. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку

Сутність освіти як інституційного чинника інноваційного розвитку держави. Тенденції розвитку сучасного світового освітнього простору: стан справ у країнах розвинених і таких, що розвиваються. Значення освіти у забезпеченні науково-технічного, економічного та соціального прогресу суспільства. Напрями модернізації освіти у XXI ст. Кризовий стан освітньої системи в Україні та шляхи виходу з нього.

Тема 2. Сучасні освітні технології та методи їх використання в освітньому процесі

Сучасний етап розвитку освіти в Україні. Закони перебігу інноваційних процесів, педагогічний досвід як сукупність знань, умінь і навичок, здобутих педагогом у процесі освітньої діяльності; раціоналізаторський та новаторський перспективний педагогічний досвід; критерії оцінювання перспективного педагогічного досвіду: актуальність, оригінальність, висока ефективність, стабільність результатів, оптимальність та шляхи використання в практичній діяльності досягнень педагогічної науки.

Новаторські підходи до формування педагогічного колективу в ЗПО. Системи роботи А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, О.А. Захаренка. Новаторські педагогічні теорії межі XIX – XX ст.: педагогіка вільного виховання Е. Кей; теорія «громадянського виховання» і «трудої школи» Г. Кершенштейнера; педагогіка прагматизму Дж. Дьюї; «Метод проєктів» С. Френе. Новаторські педагогічні теорії другої половини XX – початку XXI ст.: теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна; теорія пізнавального інтересу Г.І. Щукіної; проблемне навчання І.Я. Лернера,

О.М. Матюшкіна та інших; програмоване навчання Н.Ф. Тализіної, В.П. Беспалька; технологія «занурення» М. Щетиніна; теорія множинного інтелекту Г. Гарднера.

Тема 3. Інновації в освіті

Основа інноваційних процесів в освіті. Проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результат інноваційних процесів. Учитель як автор, дослідник, користувач і пропагандист нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Основа і зміст інноваційних освітніх процесів. Оновлення педагогічного процесу, внесення новоутворень у традиційну систему. Поява нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості.

Тема 4. Інтерактивні технології навчання

Основні типи навчання: пасивне, активне, інтерактивне. Психологічні особливості інтерактивних методів навчання: ролі педагога та учня. Історичне становлення інтерактивних методів навчання.

Модель Д. Колба як базовий принцип інтерактивних методів навчання. Ефективність різних методів навчання: піраміда засвоєння знань. Особливості навчання за М. Ноулзом. Класифікація інтерактивних методів. Дискусії як метод інтерактивного навчання. Рольова гра в тренінгу.

Тема 5. Інноваційні методи навчання та виховання учнів

Від інформаційної до рефлексивної моделі освіти. Сучасна освіта: портрет без прикрас. Інтеграція наскрізних умінь у щоденне шкільне життя та формування компетентностей як пріоритетне завдання педагога. Інновації в освіті. Класифікація інновацій. Інноваційні методи навчання та виховання дітей.

Навчання дитини самостійному мисленню як пріоритетна мета освітнього процесу й одна з базових форм підготовки до успішної життєдіяльності в інформаційному та постінформаційному суспільстві. Педагогічні принципи альтернативної методики «Філософія для дітей» (Р4с). Теоретико-методологічні засади упровадження методики «Р4с» у зміст навчання та виховання дітей. Методи залучення дітей до філософування. Особистісні та творчі перетини М. Ліпмана і В. Сухомлинського.

2.2. Педагогічна психологія та інклюзивна освіта

Тема 1. Психолого-педагогічні особливості підліткового віку

Підлітковий вік та його основні характеристики. Особливості формування і проходження підліткової кризи. Основні причинами кризи. Сепараційні механізми.

Загальна характеристика соціальної ситуації та особливостей розвитку підлітків. Біологічний фактор у розвитку підлітків: початок статевого дозрівання, морфологічна і фізіологічна перебудова організму. Акселерація та її вплив на психофізіологічний розвиток. Основні психологічні новоутворення підліткового віку, становлення самосвідомості та почуття дорослості. Перебудова взаємин з однолітками. Особливості спілкування з однолітками в підлітковому віці, дружба в житті підлітків, взаємини хлопців та дівчат. Стосунки з дорослими.

Розвиток пізнавальних процесів (уваги, відчуттів і сприймань, пам'яті, мислення, мовлення, уяви), формування їх довільності. Особливості учбової діяльності підлітків. Інтелектуальний розвиток. Розвиток почуття дорослості як специфічного новоутворення самосвідомості підлітків. Особливості самооцінки. Емоційно-вольова сфера підлітків. Особливості морального розвитку. Інтереси та спрямованість особистості, формування життєвих цінностей.

Тема 2. Попередження професійного вигорання як умова забезпечення ефективної педагогічної діяльності

Поняття «професійного вигорання» та його вплив на здоров'я й професійну діяльність особистості педагога. Причини виникнення цього синдрому у представників педагогічних професій. Психофізичні, соціально-психологічні та поведінкові симптоми вигорання. Основні чинники і фактори (вік, стать, сімейний стан, особистісні характеристики), що впливають на психоемоційний стан особистості. Емоційне вигорання як стресоген.

Способи попередження професійного вигорання. Фізіологічний, емоційно-вольовий та ціннісно-смысловий рівні регуляції психофізичного стану. Методи збереження психічного здоров'я. Інтерактивні вправи, спрямовані на формування навичок управління власними емоціями та уникнення стресових напружень у професійній діяльності. Формування емоційної компетентності педагогічних працівників як важливий чинник збереження психічного здоров'я в умовах змін.

Тема 3. Психологічні основи управління конфліктами в освітньому середовищі

Поняття «конфлікт» у сучасному розумінні як складне, багатопланове явище. Основні суперечності й конфлікти в системі освіти (конфлікти діяльності, конфлікти вчинків, мотиваційні конфлікти, конфлікти взаємин, конфлікти, зумовлені слабкою організацією навчання в школі). Психологічна структура конфліктогенності професії вчителя. Визначення й характеристика основних психологічних детермінант конфліктності в закладах освіти.

Умови та шляхи психолого-педагогічної діагностики та корекції конфліктної поведінки учасників освітнього процесу. Психологічні технології запобігання та розв'язання конфліктів. Психологічний інструментарій розв'язання конфліктних педагогічних ситуацій в освітньому середовищі.

Метод ненасильницької комунікації М. Розенберга у вирішенні конфліктів в освітньому середовищі.

Тема 4. Формування сприятливого психологічного клімату в освітньому просторі

Зміст поняття «психологічний клімат». Функції, що виконує соціально-психологічний клімат в колективі: консолідує (полягає у згуртуванні колективу, об'єднанні зусиль для вирішення навчально-виховних завдань); стимулює (виявляється в реалізації «емоційних потенціалів колективу» (А.Лутошкін), його життєвої енергії); стабілізує (забезпечує стійкість внутрішньо-колективних відносин, створює необхідні передумови для успішної адаптації нових членів колективу); регулює (виявляється в утвердженні норм взаємин, прогресивно-етичного оцінювання поведінки членів колективу).

Основні фактори, що впливають на формування соціально-психологічного клімату в школі. Чинники формування сприятливих міжособистісних відносин у колективі та шляхи їх покращення. Методи для вивчення взаємовідносин в групі. Показники позитивної (здорової) соціально-психологічної атмосфери в педагогічному колективі. Роль керівника у формуванні взаємовідносин у групі. Рекомендації педагогічним працівникам щодо покращення психологічного клімату.

Тема 5. Інноваційні підходи щодо профілактики негативних проявів у поведінці дітей та підлітків. Булінг та мобінг

Насилля – проблема, що замовчувалась. Жорстоке поводження з дітьми та нехтування їхніми інтересами як наслідок, – насилля у стосунках між дітьми. Поведінка, спрямована на утвердження своєї влади над кимось. Чинники негативних проявів поведінки, зокрема булінгу й мобінгу. Дві форми профілактики дитячої жорстокості – негативна та позитивна. Партнерство школи, сім'ї, позашкільних закладів освіти, громадських організацій в організації авторитетного, а не авторитарного впливу в створенні позитивного соціального середовища.

Тема 6. Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами

Дитина з особливими освітніми потребами – сутність поняття. Класифікація видів порушень за нозологіями. Типологія та види інвалідності. Причини виникнення порушень.

Інклюзивне навчання як комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами. Організаційно-методичні засади навчання дітей з особливими освітніми потребами за інклюзивною формою навчання, індивідуальною, дистанційною.

2.3. Розвиток наукової дисципліни

Тема 1. Сучасний стан розвитку освіти

Сучасний стан освіти України. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні. Пріоритети діяльності МОН України.

Реалізація завдань Концепції «Нова українська школа», упровадження педагогіки партнерства, створення сучасного освітнього середовища та системи інклюзивного навчання, формування ключових компетентностей і розвиток наскрізних умінь. Компоненти «формули» Нової української школи: зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; наскрізний процес виховання, який формує цінності; нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; децентралізація та ефективно управління, що надасть школі реальну автономію; справедливий розподіл публічних коштів, що забезпечить рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

Тема 2. Психолого-педагогічний супровід пошуково-дослідницької діяльності педагогічних працівників

Теоретичні відомості у працях науковців про психолого-педагогічний супровід педагога до здійснення пошуково-дослідницької роботи.

Технологія, основні методи та методика, елементи механізму психолого-педагогічного супроводу педагогічних працівників до здійснення пошуково-дослідницької роботи. Основні етапи процесу формування готовності педагогів до пошуково-дослідницької діяльності.

Загальні фактори, які сприяють активізації пошуково-дослідницької діяльності педагогічних працівників.

Тема 3. Розвиток творчого потенціалу та особистісних можливостей здобувачів освіти

Концепція НУШ про необхідність пошуку і реалізації творчого потенціалу та креативних можливостей учнів. Сучасні концепції, щодо природного, творчого потенціалу дітей. Можливості та завдання сучасної демократичної школи у реалізації задатків і здібностей учнів. Роль, місце, рівень готовності та компетентності педагогічних працівників, що ведуть пошук і реалізацію творчих можливостей учнів.

Методика виявлення обдарованості і креативності у дітей. Тестування, анкетування чи спостереження. Організація роботи з учнями за індивідуальними програмами розвитку. Вимоги до їх складання та реалізації. Організація науково-дослідної роботи з учнями. Застосування набутих учнями знань на практиці. Визначення перспектив розвитку учнів та реалізації їх творчого потенціалу.

Тема 4. Сучасний зміст і аспекти виховання

Розвиток освіти і виховання. Узгодження мети, цілей завдань освіти і виховання в умовах реформування освіти. Нова філософія виховання. Стратегія

національно-патріотичного виховання. Виховання громадянина-патріота України.

Сутність виховання. Основна мета, виховні завдання та закономірності та принципи сучасного виховання. Особливості та умови сучасного виховання у ЗПО.

Українська національна система виховання. Вибір змісту виховання та підходи до виховання у ЗПО. Побудова та моделювання процесу виховання. Виховний потенціал особистості. Пошук індикаторів вихованості особистості.

Тем 5. Основи науково-педагогічних досліджень

Поняття про науку як сферу людської діяльності. Етапи розвитку науки та її стани. Педагогіка як наука про виховання людини. Основні педагогічні категорії. Система педагогічних наук. Структура педагогічної науки. Суть педагогічного процесу.

Теоретична основа наукових досліджень. Критерії наукової теорії. Функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій. Історія та методологія педагогічної науки. Джерела педагогічного знання. Рівні педагогічного аналізу. Педагогічний дослідницький пошук.

Загальні засади нової педагогіки. Педагогічна інноватика в структурі наукового знання. Перспективні напрями пошуку освітніх інновацій. Дослідницький пошук, відкриття, інновації і авторські методики та технології. Наукові розробки АПН України.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності як важлива професійна якість педагога. Становлення фахової самосвідомості та інноваційний пошук педагога. Дослідницькі якості педагога. Розвиток інноваційної поведінки. Підготовки педагогічних працівників до дослідницької діяльності.

2.4. Інформаційні та комунікаційні технології

Тема 1. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагога в умовах реформування освіти

Інформаційно-цифрова компетентність як одна із ключових компетентностей Нової української школи. Інформація та інформаційне суспільство (суспільство знань). Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль щодо забезпечення вільного доступу до освіти суб'єктів навчання та покращення якості освітнього процесу, спрямованого на формування ключових освітніх компетентностей. Доцільні ІКТ як дієвий засіб інтенсифікації процесу зміни ролі вчителя в системі сучасної освіти.

Використання сучасних веб-технологій як провідний шлях учасників педагогічного процесу до суттєвого покращення процесу підвищення кваліфікації на основі обміну інформацією, співпраці та взаємонавчання у професійних онлайн-спільнотах, мережевому спілкуванні з методистами та експертами в галузі педагогічних та інформаційних технологій.

Тема 2. Використання інструментів текстового процесора для створення дидактичних матеріалів

Сутність понять програмне забезпечення та офісне програмне забезпечення, текстовий процесор. Огляд та аналіз текстових процесорів. Особливості роботи з мережевими документами. Алгоритм створення мережових дидактичних матеріалів зі спільним редагуванням та коментуванням. Робота з інструментами текстового процесора Microsoft Word. Алгоритми роботи зі схемами та таблицями, автофігурами, графічними заголовками, посиланнями, межами сторінки. Створення дидактичних матеріалів інструментами текстового процесора.

Тема 3. Створення дидактичних матеріалів засобами електронних таблиць

Призначення офісної програми Microsoft Excel. Особливість роботи з електронними таблицями. Основні можливості програми. Інтерфейс користувача. Об'єкти електронних таблиць та їх форматування. Введення, редагування даних і форматування таблиць у середовищі табличного процесора. Маркер автозаповнення. Використання формул в електронних таблицях. Функції для опрацювання даних. Аналіз даних за допомогою функції табличного процесора. Упорядкування та фільтрування списків. Сортування та фільтрування даних. Створення діаграм на основі таблиці. Перегляд сторінок, копіювання та підготовка до друку.

Тема 4. Мультимедійна підтримка освітнього процесу інструментами редактора презентацій

Сутність понять мультимедіа. Принципи підготовка до заняття з мультимедійною підтримкою. Огляд та аналіз редакторів презентацій. Структура та етапи створення інтерактивних вправ засобами MS PowerPoint. Робота з об'єктами SmartArt. Налаштування гіперпосилань та дій. Аналіз та налаштування ефектів анімації та демонстрації. Тригери, особливості роботи з ними. Розробка власної інтерактивної вправи засобами MS PowerPoint. Алгоритм створення простих відеороликів інструментами редактора презентацій.

Тема 5. Використання інтернет-ресурсів в освітньому процесі

Сутність, принципи та основні поняття інтернет-ресурсів. Завдання інтернет-ресурсів. Нормативно-правові основи використання інтернет-ресурсів в освітньому процесі. Підготовка навчальних повідомлень, творчих робіт, мультимедійних презентацій та публікацій. Перегляд та обговорення освітніх, науково-популярних відеоматеріалів у відеохостінгах. Використання інтернет-ресурсів в педагогіці – для створення тематичних вчительських та учнівських блогів. Публікація власних навчальних та дослідницьких матеріалів на різного роду веб-сайтах та персональних блогах. Обмін навчальною інформацією та організація дистанційного освітнього процесу. Використання «хмарних сервісів» в освітньому процесі, зокрема Гугл Документи (Google Docs), Гугл

Диск (Google Drive), сервіс для ведення блогів (Blogger), Гугл Календар (Google Calendar) тощо.

Тема 6. Методика використання цифрових освітніх ресурсів

Модернізація шкільної освіти та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес в умовах реформування освіти. Забезпечення рівних можливостей дітей у здобутті якісної освіти незалежно від місця проживання, статку і статусу їхніх сімей.

Поняття цифрових освітніх ресурсів (ЦОР). Шляхи вирішення проблеми створення і використання цифрових освітніх ресурсів для закладів середньої освіти України. Вимоги до ЦОР та їх класифікація відповідно до мети застосування та можливостей. Адреси мережевих колекцій ЦОР та доцільність їх використання. Аналіз, переваги та недоліки готових навчальних програм для вивчення.

Основні методики створення власних ЦОР засобами прикладних програм Paint, Microsoft Office Word, Microsoft Office PowerPoint. Інструментарії Tagxedo та Tagul для створення «хмаринки» тегів. Використання навчальних on-line-ресурсів shkolaonline.net, teacher.at.ua, samouchka.com.ua, classtools.net, rebus1.com та ін. в роботі вчителя.

Тема 7. Організація самоосвітньої діяльності в інформаційно-освітньому середовищі дистанційного навчання

Нормативно-правове забезпечення розвитку дистанційного навчання в Україні та Інституті. Програмно-інструментальні засоби для реалізації дистанційного навчання. Інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання (ІОС ДН) в Інституті.

Реєстрація в ІОС ДН. Авторизація в ІОС ДН. Структура ІОС ДН. Структура електронного навчального курсу за напрямом підвищення кваліфікації керівних та педагогічних працівників. Організація самостійної роботи із змістовим наповненням електронного навчального курсу в ІОС ДН.

Інструменти ІОС ДН для організації дистанційної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Інструмент ІОС ДН «Форум». Інструмент ІОС ДН «Чат».

Інструменти ІОС ДН для визначення ефективності самоосвітньої діяльності. Інструмент ІОС ДН «Тест». Ознайомлення із технологією проходження тестування.

Самостійне відпрацювання навичок авторизації та побудови власної траєкторії підвищення кваліфікації в ІОС ДН.

Модуль 3. Фаховий 3.1. Методика

Тема 1. Стратегія розвитку позашкільної освіти в умовах децентралізації

Стратегічні орієнтири розвитку позашкільної освіти: підвищення якості і доступності позашкільної освіти, розширення функцій закладу позашкільної освіти в адміністративно-територіальній одиниці як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності з урахуванням навчання впродовж життя. Реалізація державної політики України у сфері позашкільної освіти.

Нові значення позашкільної освіти. Основні тренди позашкільної освіти XXI століття: формування людського капіталу, особистісна і професійна реалізація кожної особистості, навчання впродовж життя. Основні функції позашкільної освіти. Стратегічні вектори розвитку позашкільної освіти України: правовий, управлінський, освітній, інформаційний, фінансовий.

Зарубіжний досвід реалізації позашкільної освіти. Основні компоненти системи позашкільної освіти. Системоутворювальний фактор позашкільної освіти.

Тема 2. Навчально-методичне забезпечення діяльності закладу позашкільної освіти

Навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності закладу позашкільної освіти згідно з нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Види програм, які використовуються у закладах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів та форм власності. Особливості процедури затвердження. Термін дії грифа. Розміщення навчальних програм на сайтах ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», державних центрів позашкільної освіти, порталі «Освіта Рівненщини».

Вимоги до змісту, структури та оформлення навчальних програм позашкільної освіти відповідно до нормативних документів Міністерства освіти і науки України.

Принципи створення навчальних програм нового покоління.

Вимоги до рукописів навчальної літератури закладів позашкільної освіти.

Тема 3. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти

Теоретичні та методичні основи сучасних підходів до організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти. Особливості впровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладу позашкільної освіти. Форми та методи, які використовуються на різних етапах заняття.

Особливості впровадження діяльнісного підходу. Характер здійснення освітньої діяльності в гуртку. Сфери освітньої активності. Інтегрально-діяльнісний підхід. Навчальне заняття: етапи діяльності вихованців.

Характеристика рівнів організації освітнього процесу в гуртках, групах інших творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти. Організаційні форми позашкільної освіти. Сутність поняття «технологія». Суттєві ознаки педагогічної технології. Умови підвищення ефективності освітнього процесу в закладах позашкільної освіти.

Тема 4. Методика проведення навчального заняття в закладі позашкільної освіти

Навчальне заняття в закладі позашкільної освіти. Етапи заняття. Характеристика основних вимог до сучасного заняття в ЗПО. Мотивація вихованців та способи формування інтересу до навчання.

Розроблення структури заняття. Підготовка навчального матеріалу. Організація педагогічної діяльності педагога та навчально-пізнавальної діяльності вихованців. Організація навчально-методичного забезпечення й оснащення заняття. Раціональне використання часу на організацію діяльності педагога та вихованців. Розвиток компетенцій вихованців (учнів) ЗПО у ході проведення занять. Основні аспекти організації та проведення занять. Методичні рекомендації до організації роботи на занятті. Алгоритм самоаналізу навчального заняття педагогом.

Нестандартні заняття у гуртках раннього розвитку. Заняття-подорожі. Інтегровані заняття. Заняття-дослідження. Бінарні заняття. Методичні рекомендації до проведення нестандартних занять.

Вимоги до складання конспекту заняття гуртка. Складові конспекту.

Тема 5. Особистісно орієнтоване навчання. Методичні та технологічні особливості

Поняття «особистісно орієнтоване навчання» у психолого-педагогічній літературі.

Мета, функції та зміст особистісно орієнтованої освіти. Критерії ефективної організації особистісно орієнтованого навчання. Проектування та реалізація особистісно орієнтованої системи навчання.

Основні вимоги до розробки дидактичного забезпечення особистісно орієнтованого процесу.

Освітнє середовище особистісно орієнтованої технології. Технологія саморозвитку. Технологія організації групової навчальної діяльності. Технологія розвивального навчання. Проектна технологія. Технологія колективного творчого виховання. Педагогічна технологія «створення ситуації успіху». Сугестивна технологія. Методична модель навчального заняття в особистісно орієнтованому навчанні. Види завдань на заняттях. Основні характеристики діяльності успішного педагога.

Тема 6. Актуальні проблеми виховання й організації освітнього процесу в закладі освіти: новітні підходи

Завдання виховання й організації освітнього процесу у закладі освіти. Завдання сучасного закладу освіти – переорієнтація освітнього процесу на розвиток особистості учня і проведення цієї ідеї через усі компоненти навчання: від цілей, змісту, позицій учасників освітньої взаємодії, форм, методів, технологій навчання до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Компоненти виховання – цільовий, змістовий. Зміст та організація виховного процесу в інноваційному контексті. Чинники сучасного виховання. Актуальні проблеми виховання учнів у сучасному закладі освіти. Аналіз

досвіду організації виховного процесу. Поетапна конкретизація кінцевої мети виховання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей вихованців; особливостей їх сімейного виховання; віку; статі; національної та релігійної приналежності; соціально-економічних та географічних умов; особливостей найближчого соціального оточення; специфіки закладу освіти та наявних ресурсів для здійснення виховної роботи.

Тема 7. Морально-етичне виховання у закладі позашкільної освіти: інтерактивний підхід

Проблема морально-етичного виховання у філософській та психолого-педагогічній літературі. Теоретико-методологічні засади організації виховної роботи в контексті морального становлення особистості школяра. Різні підходи до визначення змісту морально-етичного виховання (Н. Волкова, Г. Іванова, В. Кукушин, В. Карагодін, О. Скрипченко, П. Щербань).

Напрями морально-етичного виховання молодших школярів: формування морального досвіду в колективному житті, спілкуванні і спільній діяльності; виховання моральних звичок; формування моральних почуттів; врахування віку, індивідуального досвіду, становища школярів у колективі; моральна і психологічна підготовка до сімейного життя; статеве виховання. Психолого-педагогічні особливості морально-етичного виховання учнів різного віку. Методика організації виховної роботи за інтерактивним підходом. Технологія проведення виховних тренінгових занять.

Тема 8. Безпека дитини в сучасному світі

Заклад освіти як місце, безпечне для дитини. Особливості взаємодії дитини з найближчим соціальним оточенням. Педагогічні засоби згуртування колективу. Протидія булінгу. Розвиток емоційного інтелекту. Основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Напрями діяльності педагога у сфері протидії торгівлі людьми. Надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства. Безпека дітей в умовах сучасної дійсності.

Практичне відпрацювання методів та прийомів щодо попередження ситуацій насильства в молодіжному середовищі, протидії торгівлі людьми, опанування недискримінаційними стратегіями взаємодії.

Тема 9. Патріотичне виховання дітей та молоді: сучасні виклики

Патріотизм як духовно-моральна цінність – пріоритетне завдання функціонування держави, становлення суспільства, розвитку особистості. Мета та зміст патріотичного виховання. Пріоритети сучасного патріотичного виховання.

Базові поняттями патріотизму. Проблема патріотизму в сучасному осмисленні. Концептуальні засади національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін; основні тенденції та зміст національно-патріотичного виховання особистості; підходи до виховання громадянина-патріота.

Характеристики суспільної солідарності, ресурсного потенціалу суб'єктів виховання, організаційні засади розбудови партнерства з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у місцевій громаді. Методи національно-патріотичного виховання: історико-порівняльний, рефлексивно-експліцитний, кластерний, наративний та особистісно-репрезентативний методи.

Тема 10. Правова, громадянська відповідальність та формування просоціальної поведінки особистості

Ключові компетентності, необхідні для формування особистості дитини в сучасних умовах. Реалізація наскрізної змістової лінії «громадянська відповідальність», спрямованої на забезпечення розвитку соціальної й громадянської компетентностей. Розкриття сутності поняття «відповідальний громадянин»; визначення векторів його діяльності.

Формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища закладу освіти: система морально-правових знань, умінь, навичок, поглядів, переконань, що становлять суспільну свідомість; виховання активної життєвої позиції, забезпечення подолання шкідливих звичок, запобігання вживанню школярами психоактивних речовин; актуалізація загально моральних цінностей, дружніх родинних стосунків; формування позитивної мотивації, свідомого ставлення до власного здоров'я.

Реалізація інформаційно-просвітницьких програм для дітей та учнівської молоді, спрямованих на попередження негативних проявів поведінки у шкільному середовищі та формування мотивації до здорового способу життя та культури здоров'я.

Тема 11. Розвиток творчих здібностей школярів на заняттях у закладах позашкільної освіти

Завдання педагогічної діяльності керівників гуртків закладів позашкільної освіти. Залежність розкриття творчого й інтелектуального потенціалу особистості від педагогічного процесу, педагогічного середовища, педагогічних умов.

Система педагогічної діяльності з формування творчої особистості вихованця: методи навчання та об'єкти праці, методи керівництва творчою роботою школярів, диференціація індивідуальних самостійних завдань.

Поєднання різних методів навчання, спрямованих на творчу діяльність учнів. Обов'язкові компоненти занять гуртків закладів позашкільної освіти, спрямованих на творчу роботу дітей: мотиваційний, пізнавальний, ментальний, практичний.

Тема 12. Організація дослідницької діяльності у позашкільних навчальних закладах

Особливості учнівської дослідницької діяльності. Відмінності учнівського дослідження і наукового дослідження. Основні напрями розвитку STEM-освіти в Україні. Порівняння дослідницької і проєктної діяльності. Основні види

дослідницької діяльності дітей. Віковий принцип організації дослідницької діяльності. Особливості дослідницької роботи з учнями початкового, основного та вищого рівнів.

Основні вимоги до тематики досліджень. Основні етапи наукового дослідження. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання.

Теоретичний рівень пізнання. Методи теоретичного пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння. Аналогія. Види інформаційних ресурсів і правила роботи з ними. Пошукові ресурси Інтернет. Загальні принципи роботи з навчальною та науковою літературою. Правила цитування і конспектування матеріалу. Оформлення посилань у тексті. Як уникнути плагіату під час роботи з літературою.

Основні методи емпіричного рівня пізнання – спостереження, експеримент. Організація і проведення спостереження. Організація і проведення експерименту. Форми пошукової роботи учнів, вихованців: екскурсії, експедиції, походи. Специфіка об'єктів вивчення. Обробка і представлення результатів дослідження: графічне і табличне.

Форми звітності за результатами дослідження.

Тема 13. Етнопедагогічні аспекти виховання дітей у системі роботи ЗПО

Етнопедагогіка як система знань про навчання та виховання дітей, побудована на певних принципах, провідним серед яких є любов до дитини, віра в її можливості й сили. Сутність основних понять української етнопедагогіки; зміст, основні чинники та провідні принципи народного виховання; засоби, методи та основні форми народного виховання; сутність ідеалу національного виховання; особливості вікової періодизації та народної характеристики дітей; системи цінностей народної духовності; зміст народознавчої роботи у закладах освіти, її основні компоненти; використання українського народного педагогічного досвіду в сучасних освітніх умовах.

Народна педагогіка про виховання у сім'ї. Роль закладу позашкільної освіти та сім'ї в особистісному розвитку вихованця: співпраця педагога з батьками. Використання традицій народної педагогіки в освітньому процесі сучасного ЗПО. Виховні традиції релігійного, трудового й естетичного виховання.

Тема 14. Форми і методи роботи гуртків туристсько-краєзнавчого й екологічно-натуралістичного напрямів

Використання нових форми і методів навчання у роботі гуртків туристсько-краєзнавчого й екологічно-натуралістичного напрямів: лекції, бесіди, конференції, семінари, читання, вікторини, практичні заняття (у приміщенні й на місцевості), практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, екскурсії, змагання, зльоти, мандрівки, походи, експедиції, конкурси, майстер-класи, ігри, квести, та інші форми, передбачені статутом закладу позашкільної освіти.

Особливості роботи керівника гуртка з вибору обґрунтованих форм, засобів і методів роботи з урахуванням рівня загальноосвітньої, фізичної і спеціальної туристської та еколого-натуралістичної підготовки вихованців, їх туристсько-краєзнавчого та практичного господарського досвіду.

Тема 15. Туристсько-краєзнавча діяльність у контексті пізнання рідного краю

Сутність, значення та завдання краєзнавства у системі освітньої роботи. Основне завдання туристсько-краєзнавчої роботи для вивчення рідного краю. Об'єкти туристсько-краєзнавчої діяльності.

Принципи краєзнавчої роботи: науковість, ідейно-моральна спрямованість, комплексність та систематичність, поєднання дитячого самоврядування з педагогічним керівництвом туристсько-краєзнавчою роботою та інші. Характер туристсько-краєзнавчої роботи: пізнавальний, дослідницький, практичний (прикладний). Методи обстеження, збирання та дослідження краєзнавчого матеріалу.

Тема 16. Туристсько-краєзнавчі маршрути Рівненщини

Об'єкти туристсько-краєзнавчого вивчення. Особливості вибору та прокладання туристсько-краєзнавчих подорожей Рівненщиною. Ознайомлення з історією друкарства, пам'ятками історії, культури та архітектури середньовіччя в м. Острог. Туристсько-краєзнавчий потенціал об'єктів історії, культури, мистецтва (м. Рівне, м. Дубно, с. Пересопниця, с. Дермань та ін.). Спортивний туризм на території замків Рівненщини. Еколого-натуралістичні стежки Рівненськими лісами, еко-стежка «Горинський берег».

Тема 17. Туристсько-краєзнавчий напрям діяльності молодіжних організацій в Україні

Дитячі та молодіжні організації в Україні. Національна організація скаутів України. Історія скаутингу в Україні. Пласт – українська скаутська організація. Всеукраїнська молодіжна організація «СПОК». Всеукраїнська організація «СІЧ». Патріотичне виховання та самовиховання української молоді на засадах християнської моралі.

Дитячі та молодіжні організації Рівненщини. Зміст туристсько-краєзнавчого напрямку діяльності молодіжних організацій в Україні.

Тема 18. Особливості діяльності гуртків еколого-натуралістичного напрямку закладів позашкільної освіти

Переорієнтація змісту позашкільної освіти на цілі сталого розвитку передбачає пізнання дітьми навколишнього середовища свого міста чи села, своєї малої батьківщини, проблем і перспектив свого біорегіону.

Мета та завдання закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку діяльності – розширення, систематизація і поглиблення знань про природу рідного краю, перспективи використання місцевих ресурсів в інтересах краю і країни. розкритті закономірностей природних процесів і явищ, що

відбуваються у регіоні; засвоєнні основ екологічних знань, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок у галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибівництво, бджільництво; перетворенні теоретичних знань у стійкі переконання, формуванні у вихованців активної життєвої позиції та морально-етичних правил поведінки у природному і соціальному оточенні.

Навчальні програми еколого-натуралістичного напрямку діяльності закладу позашкільної освіти.

Тема 19. Сучасні підходи до питання агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, квітів

Органічне землеробство: особливості обробітку землі, засоби та інструменти (плоскоріз Фокіна). Використання екологічно чистих препаратів для живлення та захисту рослин (біопрепарати, ефективні мікроорганізми). Переваги органічного землеробства.

Тема 20. Ландшафтний дизайн у практиці роботи гуртка еколого-натуралістичного напрямку

Особливості ознайомлення та вивчення історії розвитку ландшафтного дизайну на заняттях гуртка, формування етичних взаємин людини з довкіллям, почуття прекрасного.

Вивчення основ експозиції рослин у регулярному ландшафті, поєднання кольорів у квітниках. Рекомендації щодо квіткового та кущового оформлення. Організація та проведення аналізу квіткового та кущового оформлення.

Тема 21. Екологічне виховання дітей та молоді у системі роботи ЗПО

Взаємодія людини з природою – одна з найактуальніших проблем сучасності. Освіта людей щодо збереження довкілля, екологічне виховання всього населення, а особливо дітей та підлітків – важливий аспект у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів.

Мета, завдання та зміст екологічного виховання дітей та молоді у системі роботи ЗПО. Виховання почуття особистої відповідальності за все живе на Землі, бережливого ставлення до навколишнього середовища, розширення екологічних знань, культури тощо. Шляхи формування екологічної компетентності дітей у позашкільній діяльності. Значення гурткової роботи екологічного спрямування для формування екологічного світогляду підростаючого покоління.

Тема 22. Критичний підхід до формування екологічної свідомості вихованців ЗПО

Поняття екологічної свідомості особистості. Освітні традиції і стереотипи.

Інтерактивна вправа «Криголам». Стереотипи і парадоксальні особливості екологічної свідомості. Причини виникнення освітніх парадоксів та шляхи боротьби з ними.

Фасилітована дискусія. Конфлікт етичності й екологічності: як ми робимо екологічний вибір.

3.2. Спецкурси

Психолого-педагогічні аспекти профілактики насильства в молодіжному середовищі»

Актуальність теми спецкурсу зумовлена складністю сучасної обстановки, що характеризується переоцінкою колишніх цінностей, відмовою від ідеологічних домінант у складному процесі морального становлення особи, пріоритетом загальнолюдських цінностей в її формуванні, що вимагає не просто перегляду провідних доктрин в області виховання, але і пошуку принципово нових підходів до підготовки педагога-психолога до взаємодії з дітьми, особливо з віктимними, що стали жертвами несприятливих умов соціалізації.

Мета спецкурсу: систематизація знань та розвиток практичних умінь у розумінні природи та чинників віктимної поведінки та профілактики насильства в молодіжному середовищі.

Завдання:

1. Сприяння поліпшенню професійної підготовки педагогів та озброєння їх конкретними знаннями й уміннями, необхідними для організації педагогічно-психологічної взаємодії з віктимними дітьми та тими, що пережили насильство.

2. Оволодіння практичними вміннями роботи з соціальної реабілітації віктимних дітей в сучасних умовах.

3. Вироблення установок на творче осмислення педагогами-психологами їх практичної діяльності по організації взаємодії з віктимними дітьми.

Тема 1. Поняття, предмет та методи віктимології як науки про жертву

Поняття віктимологічної науки, її предмет та методи дослідження. Віктимологія як наука, що вивчає закономірності та особливості поведінки жертви, процес перетворення людини на жертву, соціальні процеси, внаслідок яких окремі індивіди та групи можуть постраждати від неправомірних дій інших осіб, насилля, власної поведінки, збігу негативних обставин.

Феноменологічний аналіз віктимності й психолого-віктимологічних передумов ускладненої поведінки дітей та підлітків. Характеристика психологічних особливостей віктимної поведінки, чинники її виникнення. Міжнародні та національні стандарти в контексті проблеми віктимності по відношенню до неповнолітніх.

Тема 2. Методи профілактики насильства орієнтовані на молодіжне середовище

Загальне поняття «профілактика насильства в мікросоціумі» та її види. Характеристика методів загальної профілактики насильства. Аналіз методів спеціальної профілактики насильства.

Профілактика насильства над підлітками спрямована, на своєчасне попередження виникнення ситуацій, які продукують сприятливі умови для насильницьких дій спрямованих на підлітка з боку осіб найближчого оточення (однолітків, педагогів, знайомих) та створення йому умов для розвитку в мікросоціумі.

Тема 3. Види та форми пропедевтичної роботи педагога з підлітками щодо попередження насильства

Явище насильства в цілому й сімейного насильства зокрема. Система заходів щодо реабілітації постраждалих та запобігання сімейному насильству.

Пропедевтична діяльність у галузі сімейного насильства. Зміст профілактичної роботи, принципи та рівні її реалізації. Проекція цієї діяльності на особистість педагога, що дозволяє виокремити систему особистісних передумов успішної профілактики наслідків сімейного насильства та підійти до визначення системи методів ефективної підготовки педагога до здійснення пропедевтичного впливу.

Організація комплексу заходів, спрямованих на роз'яснювальну роботу щодо прав і потреб з різними цільовими групами, перш за все з групами ризику, формування таких стереотипів поведінки, які мінімізували б провокацію агресії та насильницьких дій, а також на забезпечення інформаційної та інших форм підтримки тим, хто постраждав від сімейного насильства.

Тема 4. Теоретичні засади психологічної підготовки педагога до профілактики наслідків насильства у молодіжному середовищі

Особливості психолого-педагогічної профілактики насильства. Теоретичні засади психологічної підготовки вчителя до профілактики наслідків насильства у молодіжному середовищі. Психолого-педагогічні заходи, інтегровані у освітній процес школи, з попередження зловживань щодо дітей у освітньому процесі. Формування у вчителів психологічних передумов ефективної профілактики й корекції насильства.

Діяльність педагога, що спрямована на збереження, укріплення та розвиток дитячо-батьківських взаємин, як умови психічного та особистісного здоров'я дитини на всіх етапах шкільного дитинства.

Технології профілактики, що представлені в психологічній літературі. Творча діяльність вчителя зі створення проекту профілактичної роботи з насильством, що втілює особливості самого вчителя, дітей, їх сімей та специфіку соціально-психологічної ситуації школи.

Педагогічні основи розвитку критичного та креативного мислення школярів

Актуальність спецкурсу. Сучасний етап розвитку Української держави характеризується значними змінами, спрямованими насамперед на формування

національної системи освіти та її інтеграцію в міжнародний освітній простір. За таких умов провідним завданням навчально-виховного процесу сучасної школи є формування особистості дитини, здатної мислити самостійно, критично, креативно, знаходити ефективні рішення у нестандартних ситуаціях.

Перспективним рішенням окресленої проблеми є: технологія розвитку критичного мислення як педагогічна система формування в учнів умінь здійснювати самоаналіз та самокорекцію, точності формулювання тверджень і обґрунтованості міркувань; методи і прийоми розвитку креативності учнів, спрямовані на встановлення рівноправних партнерських стосунків між учителем і учнем, організацію в процесі навчання продуктивної співпраці тих, хто навчається, орієнтацію навчання на результат і набуття учнями найважливіших компетентностей; концепція розвитку творчого мислення Едварда де Боно, в основі якої лежить латеральне мислення, спрямоване на відхід від стереотипів та генерування нових ідей, внесення змін, а не пошук доведень, досягнення евристичного моменту (коли маловірогідний напрям думки приводить до нової, ефективнішої ідеї).

Мета спецкурсу. Розширити інформаційну компетентність слухачів курсів підвищення кваліфікації з питань розвитку критичного та креативного мислення школярів; поглибити знання та удосконалити вміння педагогів реалізувати технологію розвитку критичного мислення, методи і прийоми розвитку креативності та концепцію розвитку творчого мислення учнів у системі навчально-виховної роботи школи.

Завдання спецкурсу:

Здійснити компаративний аналіз ключових понять спецкурсу.

Узагальнити шляхи реалізації технології розвитку критичного мислення школярів у навчально-виховному процесі сучасної школи.

Проаналізувати методи і прийоми розвитку креативного мислення учнів у системі роботи школи.

Охарактеризувати концепцію розвитку творчого мислення Едварда де Боно.

Тема 1. Упровадження технології розвитку критичного мислення в освітній процес сучасної школи

Розвиток критичного мислення – це багатоаспектний, системний та тривалий процес навчання учнів. Він передбачає спрямовану, організовану та поетапну розумову діяльність учнів під керівництвом педагога. Засвоєння основних принципів та оволодіння операціями логічного мислення дозволить учням сформувати новий критичний стиль мислення, який буде допомагати аналізувати проблеми в будь-якій сфері життя та знаходити їх оптимальне вирішення. Критичне мислення, здатне висунути нові ідеї та побачити нові можливості під час вирішення проблем.

Ця технологія допомагає готувати учнів нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших, вміють пристосовуватися до нових політичних, економічних та інших обставин.

У процесі реалізації цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Структура уроку за технологією розвитку критичного мислення складає три етапи: актуалізацію, осмислення, рефлексію знань учнів, кожен з яких має цілеспрямовану мету.

Тема 2. Креативне мислення у системі інтелектуальних здібностей учнів

В умовах постійно зростаючого обсягу інформації, навчального матеріалу, необхідного для засвоєння дитині, виникає потреба шукати шляхи ефективного навчання, приховані резерви розумової активності.

Сучасність вимагає нестандартного бачення проблеми, пошуку дієвих нешаблонних рішень, кількох варіантів розв'язання запропонованої задачі, розглядання відомого з нових позицій. Така діяльність дитини забезпечується специфічними інтелектуальними здібностями, які називають креативністю. Вона полягає в умінні висувати неординарні ідеї, уникати в мисленні традиційних схем.

Креативне мислення відкриває безмежні можливості, дозволяє вийти за рамки штучних обмежень, знайти нестандартні рішення, нові можливості, а отже, досягти успіху, який просто неможливий в рамках стандартів і шаблонів. Тобто, креативне мислення – це вміння мислити поза рамками, вириватися з-під влади шаблонів, схем і правил, бачити ситуацію під іншим кутом, генерувати ідеї, сприймати альтернативні точки зору.

Основні складові креативності. Шляхи розвитку креативного мислення учнів. Методи і прийоми розвитку креативного мислення школярів у системі роботи школи.

Тема 3. Провідні аспекти розвитку творчої особистості у системі Едварда де Боно

Едвард де Боно – британський психолог, лікар, спеціаліст в області творчого мислення, автор концепції розвитку творчості в основі якої лежить латеральне мислення як специфічний процес обробки інформації, спрямований на зміну існуючої стереотипної моделі сприйняття навколишньої дійсності, створення нових альтернативних підходів до розв'язання певної проблеми.

Латеральне мислення тісно пов'язане з творчістю та креативністю, воно має багато спільного з ним: позбавлення від стереотипів і створення нових, оригінальних ідей. На відміну від латерального мислення, творче мислення дуже легко зупиняється на півдорозі – на стадії хаосу. Метою творчого мислення є оригінальність, гротеск, ексцентричність – і цього буває досить. Мета ж латерального мислення полягає у віднайденні в хаосі плідної нової ідеї. Нова ідея при латеральному мисленні має бути логічно обґрунтованою на останньому етапі роботи, вона має бути діючою, ефективною.

Концепція розвитку творчого мислення Едварда де Боно та особливості її реалізації у сучасній школі. Провідні критерії життєвого успіху людини згідно даної концепції. Поняття латерального мислення та шляхи його формування.

Психологічні принципи – підґрунтя латерального мислення. Основні методи і прийоми розвитку латерального мислення учнів.

Модуль 4

Діагностико-аналітичний

Організаційно-настановне заняття

Реєстрація слухачів. Організація та проведення вступного інструктажу з охорони праці. Ознайомлення з організацією, змістом та умовами проведення курсів. Надання рекомендацій щодо вибору теми конференції з обміну досвідом.

Вхідне комплексне діагностування

Вхідне комплексне діагностування проводиться на початку курсів і передбачає встановлення рівня соціально-гуманітарної та професійної підготовки, усвідомлення характеру власних прогалин, які дають змогу працювати в необхідному напрямі.

Вихідне комплексне діагностування

Установлення рівня знань слухачів за результатами засвоєння програми курсів підвищення кваліфікації. Демонстрування необхідного обсягу теоретичних знань та вміння для вирішення конкретних практичних завдань.

Конференція з обміну досвідом

Організація обговорення педагогічних інновацій, елементів нових технологій освіти, що сприяють розвитку професійної компетентності слухачів.

Рефлексія освітньої програми підвищення кваліфікації педагогів.